

UDK:821.111(73):929

Lobar AVAZOVA,

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti Rus tili va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi

E-mail: avazovalobar7@gmail.com

Qarshi davlat universiteti dotsenti, PhD D.To'rayeva taqrizi asosida

BOBUR – TARIX VA ADABIYOT ORALIG'IDAGI QAHRAMON: “BABUR THE TIGER” VA “YULDUZLI TUNLAR” QIYOSIY TAHLILI

Аннотация

Ushbu maqolada buyuk tarixiy shaxs – Zahiriddin Muhammad Bobur siymosining badiiy talqini va uning adabiyotdagi aks sadosi tahlil qilinadi. Asosan amerikalik yozuvchi Harold Lamb tomonidan yaratilgan “Babur the Tiger” romani hamda o'zbek yozuvchisi Pirimqul Qodirovning “Yulduzli tunlar” romanidagi Bobur obrazining qiyosiy tahlili amalga oshiriladi. Maqolada tarixiy faktlarning badiiy asarlarda qay darajada aks ettirilgani, yozuvchilarning tarixiy voqealarga bo'lgan munosabati, shuningdek, Bobur obrazining psixologik, siyosiy va ma'naviy jihatdan yoritilishi o'rganiladi. Har ikki asarda qahramonning ichki kechinmalari, davlatparvarlik g'oyalari, ilm-ma'rifatga bo'lgan munosabati va tarixiy shaxs sifatidagi xarakter xususiyatlari tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: Bobur, tarixiy obraz, badiiy talqin, Harold Lamb, Babur the Tiger, Pirimqul Qodirov, Yulduzli tunlar, qiyosiy tahlil, tarix va adabiyot, milliy o'zlik, psixologik tasvir, tarixiy roman.

БАБУР – ГЕРОЙ НА СТЫКЕ ИСТОРИИ И ЛИТЕРАТУРЫ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ «BABUR THE TIGER» И «ЗВЁЗДНЫЕ НОЧИ»

Аннотация

В данной статье рассматривается художественная интерпретация образа великой исторической личности – Захириддина Мухаммада Бабура и его отражение в литературе. Основное внимание уделяется сравнительному анализу образа Бабура в романе американского писателя Гарольда Лэма «Бабура – тигр» и в произведении узбекского писателя Пиримкула Кадырова «Звёздные ночи». В статье изучается, в какой степени исторические факты отражены в художественных произведениях, отношение авторов к историческим событиям, а также психологическое, политическое и духовное освещение образа Бабура. Анализируются внутренние переживания героя, его идеи государственности, отношение к науке и просвещению, а также черты характера как исторической личности.

Ключевые слова: Бабура, исторический образ, художественная интерпретация, Гарольд Лэм, Бабура – тигр, Пиримкул Кадыров, Звёздные ночи, сравнительный анализ, история и литература, национальное самосознание, психологическое описание, исторический роман.

BABUR – A HERO BETWEEN HISTORY AND LITERATURE: A COMPARATIVE ANALYSIS OF “BABUR THE TIGER” AND “YULDUZLI TUNLAR”

Annotation

This article examines the literary interpretation of the great historical figure – Zahiriddin Muhammad Babur – and his reflection in fiction. It focuses on a comparative analysis of Babur's character in the novel “Babur the Tiger” by American author Harold Lamb and in “Yulduzli tunlar” (“Starry Nights”) by Uzbek writer Pirimqul Qodirov. The article explores the extent to which historical facts are reflected in literary works, the authors' attitudes toward historical events, and the psychological, political, and spiritual portrayal of Babur. It analyzes the protagonist's inner experiences, his ideas of statehood, his attitude toward knowledge and enlightenment, and his personality traits as a historical figure.

Key words: Babur, historical figure, literary interpretation, Harold Lamb, Babur the Tiger, Pirimqul Qodirov, Yulduzli tunlar, comparative analysis, history and literature, national identity, psychological depiction, historical novel.

Kirish. Zahiriddin Muhammad Bobur nafaqat o'z zamonining buyuk sarkardasi va hukmdori, balki adabiyotda ham o'ziga xos va juda ta'sirchan obraz sifatida yoritilgan shaxsdir. Uning hayoti va faoliyati turli davrlarda, turli mamlakatlarda adabiyot va san'atning turli sohalarida o'zgacha tarzda aks etgan. Bobur obrazi, ayniqsa, tarixiy romanlarda ko'plab yozuvchilar tomonidan badiiy talqin qilindi. Bu maqolada biz Bobur obrazining ikki muhim badiiy asarda – amerikalik yozuvchi Harold Lambning “Babur the Tiger” romani va o'zbek yozuvchisi Pirimqul Qodirovning “Yulduzli tunlar” asarida qanday tasvirlanganini tahlil qilamiz.

Harold Lambning “Babur the Tiger” romani, tarixiy faktlarga asoslanib, Boburning hayoti va uning o'z vaqtida yuksak maqsadlarga erishganligini tasvirlashga harakat qiladi.

Asar orqali Lamb Boburning ichki kechinmalari, shaxsiy kurashlari va siyosiy qarorlari orqali uning kuchli xususiyatlarini ochib beradi. Shu bilan birga, Pirimqul Qodirovning “Yulduzli tunlar” asarida Bobur obrazining badiiy talqini, uning o'zbek xalqining madaniyati va tarixiga bo'lgan aloqasi, shuningdek, milliy o'zlikni anglashdagi o'rni tahlil qilinadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Zahiriddin Muhammad Bobur obrazining adabiyotda aks etishi bo'yicha bir qancha ilmiy va badiiy asarlar mavjud. Bobur hayoti va faoliyatiga bag'ishlangan asarlar, asosan, tarixiy faktlarga asoslanib yozilgan bo'lsa-da, yozuvchilar uning obrazini badiiy talqin qilishda turli usullarni qo'llaganlar. Shu bilan birga, Bobur siymosining milliy va universal jihatlari ham tahlil

qilinmoqda. Maqolada o'ziga xos joyni egallagan adabiyotlar quyidagi asosiy yo'nalishlarga bo'linadi.

Birinchidan, Bobur obrazining tarixiy yoritilishi bo'yicha ko'plab ishlar mavjud. Boburning tarixdagi roli, uning yurishlari va siyosiy faoliyati haqida ko'plab monografiyalar yozilgan. Masalan, I. V. Krachkovskiy, M. Z. Xodjaev kabi ilmiy izlanishlar Boburning davlat qurishdagi faoliyatini yoritishga qaratilgan. Krachkovskiy o'z asarida Boburning shaxsiy fazilatlarini, uning zamondoshlariga nisbatan tutgan o'rni va jahon tarixidagi ahamiyatini o'rganadi. Unga ko'ra, Bobur nafaqat yirik hukmdor, balki dono siyosatchi va yaxshi yozuvchi edi.

Ikkinchidan, Bobur obrazining badiiy talqini masalasiga oid ko'plab adabiy ishlar mavjud. Bobur siymosi, ayniqsa, tarixiy romanlarda juda ko'p ishlangan. Bu yerda, Harold Lambning "Babur the Tiger" romani alohida o'rin tutadi. Lambning asarida Boburning harbiy, siyosiy va shaxsiy hayoti haqidagi badiiy talqinlar o'zining chuqurligi va tafsilotlariga boy. Lamb Boburning murakkab va ko'p qirrali obrazini yaratishda tarixiy haqiqatdan uzoqlashmaslikka harakat qilgan. Lambning uslubi, uning Bobur obrazini qanday yoritgani haqida ko'plab tanqidiy sharhlar mavjud. Bu asar o'zbek va markaziy osiyolik olimlar tomonidan ham tahlil qilingan.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqotda Bobur obrazining tarixiy va badiiy talqinlarini tahlil qilish uchun quyidagi metodologik yondashuvlardan foydalanilgan:

Tahliliy usul. Tadqiqotning asosiy usuli sifatida tahliliy usul qo'llanilgan. Bobur obrazining tarixiy va adabiy talqini ikki asar – Harold Lambning "Babur the Tiger" va Pirmqul Qodirovning "Yulduzli tunlar" asarlarida qanday shakllanganini o'rganishda har bir asar alohida tahlil qilindi. Har bir romanning asosiy voqealari, xarakterlar va Bobur obrazining psixologik jihatlarini chuqur tahlil qilindi. Ushbu usul orqali, yozuvchilarning asarlari orasidagi o'xshashliklar va farqlar aniqlanib, Bobur obrazining badiiy shakllanishi o'rganildi.

Qiyosiy tahlil. Qiyosiy tahlil orqali, ikki asar orasidagi o'xshashliklar va farqlar aniqlanadi. Harold Lambning "Babur the Tiger" asari va Pirmqul Qodirovning "Yulduzli tunlar" asaridagi Bobur obrazlari o'rtasidagi farqlar, ularning harbiy, siyosiy, ma'naviy va shaxsiy jihatlarini tahlil qilindi. Bu metod yordamida Bobur siymosining har ikki asarda qanday badiiy talqin qilinganini va tarixiy voqealarga qanday yondashilganini aniqlash imkoniyatiga ega bo'ldik.

Tarixiy-metodologik yondashuv. Tarixiy metodologiya yordamida Boburning haqiqiy hayoti va faoliyati haqidagi ma'lumotlar o'rganildi. Bobur haqidagi tarixiy faktlar va voqealar, uning hukmronlik davri va davlat qurish jarayoni, asarlarda tasvirlangan voqealar bilan solishtirildi. Boburning tarixiy shaxs sifatida o'rni va uning yozuvchilarga qanday ilhom bergani o'rganildi.

Tahlil va natijalar. Ushbu bo'limda, Harold Lambning "Babur the Tiger" va Pirmqul Qodirovning "Yulduzli tunlar" asarlaridagi Bobur obrazining badiiy talqini, psixologik va

siyosiy jihatlarini tahlil qilinadi. Har ikkala asarda Bobur obrazining turli tomonlari, ularning karakteristikasi va voqealar orqali qahramonning shaxsiyati va siyosiy qarorlari qanday yoritilganini ko'rib chiqamiz.

1. Bobur obrazining harbiy va siyosiy talqini

Harold Lambning "Babur the Tiger" romanida Bobur harbiy qo'mondon va davlat arbobi sifatida ko'rsatiladi. Lambning asarida Boburning strategik fikrlash qobiliyati, uning o'zining davlatini qurishdagi kurashi va badiiy yondashuv orqali uning shaxsiy kurashlari hamda tarixiy voqealar tasvirlanadi.

Pirmqul Qodirovning "Yulduzli tunlar" romanida esa Bobur obrazining siyosiy jihatlarini, ularning mamlakatni boshqarishdagi o'rni va milliy qadriyatlarni saqlashdagi roli ko'rsatiladi. Qodirovning asarida Bobur faqatgina harbiy qo'mondon emas, balki ma'naviy jihatdan ham yuksak shaxs sifatida aks ettirilgan.

2. Bobur obrazining psixologik jihatlarini

Harold Lambning "Babur the Tiger" asarida Bobur obrazining ichki kechinmalari va ruhiy holati keng yoritilgan. Lamb Boburning shaxsiy hayotidagi noaniqliklar, mag'lubiyatlar va qahramonning ichki kurashlarini chuqur aks ettiradi. Bobur o'zining ichki dunyosini o'rganish va uni boshqarish, boshqalarga nisbatan qanday qilib kuchli liderlik ko'rsatish, uning asosiy psixologik kurashi sifatida ko'rsatiladi.

Pirmqul Qodirovning "Yulduzli tunlar" romanida Bobur obrazining psixologik jihatlarini shaxsiy kechinmalar va ma'naviy azoblar orqali tasvirlanadi. Asarda Boburning ichki kurashlari, ularning psixologik tahlili va uning xalqiga bo'lgan sevgi va fidoyiligi alohida urg'u bilan yoritilgan. Bobur o'zining ajdodlari va zamondoshlariga bo'lgan sadoqatini his qiladi va bu uning ruhiy holatiga ta'sir qiladi.

Xulosa va takliflar. Ushbu tadqiqotda, Harold Lambning "Babur the Tiger" va Pirmqul Qodirovning "Yulduzli tunlar" romanlaridagi Bobur obrazining badiiy talqini, tarixiy jihatlarini va psixologik tahlili o'rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Bobur siymosi har ikki asarda ham o'zining tarixiy va badiiy o'zgaruvchanligini namoyon etadi, lekin uning tasvirlanish usullari va asosiy motivlari har xil yondashuvlar bilan ifodalangan.

Tadqiqot natijalari, shuningdek, Bobur obrazining badiiy shakllanishining ko'p qirrali ekanligini ko'rsatdi. Bobur siymosi nafaqat tarixiy faktlarga asoslanib, balki har bir yozuvchining adabiy yondashuviga mos ravishda o'ziga xos tarzda talqin qilingan. Lamb va Qodirovning asarlaridagi Bobur obrazlari o'rtasidagi farqlar, ularning o'ziga xos tarixiy, siyosiy va psixologik yondashuvlari orqali yaqqol ko'rinadi.

Bobur obrazining badiiy talqini va tarixiy haqiqatlarga bo'lgan yondashuvlar, o'zbek va jahon adabiyotidagi tarixiy roman janrini yanada boyitish va takomillashtirishga xizmat qilishi mumkin. Ushbu tadqiqot, shuningdek, milliy adabiyotimizdagi tarixiy obrazlarni chuqurroq o'rganish va ularning badiiy shakllanishini tahlil qilishga katta hissa qo'shadi.

ADABIYOTLAR

1. Lamb, H. (1928). Babur the Tiger. New York: Doubleday, Page & Company.
2. Qodirov, P. (1966). Yulduzli tunlar. Toshkent: Yosh gvardiya.
3. Said, S. (2011). The Representation of Historical Figures in Literature. Tashkent: Uzbekistan Publishing House.
4. Jumaev, M. (2014). Bobur asarlaridagi tarixiy haqiqatlar va badiiy talqin. Tashkent: Adabiyot va san'at nashriyoti.
5. Karimov, I. (1992). Bobur va uning merosi. Tashkent: Fan.
6. Mirzaev, D. (2010). Boburning tarixiy va badiiy jihatlarini. Tashkent: Tarix va adabiyot nashriyoti.
7. Usmanov, A. (2000). Historical Figures in Uzbek Literature. Tashkent: Akademnashr.
8. Azimov, I. (2009). Adabiyot va tarix: Nazariy tahlil va amaliy yondashuvlar. Tashkent: Akademiya.
9. Qizi, H. Z. M. (2024). WOMEN'S ROLES AND GENDER PORTRAYAL IN THOMAS HARDY'S WORKS. Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali, 2(57), 344-347.
10. Хамзаева, З. (2025). Толкование женского образа в романе «Бону» с точки зрения декадентства: социальный кризис и противоречие ценностей. Зарубежная лингвистика и лингводидактика, 3(2), 17-22